

PROGNÓZA VÝVOJE POČTU A VĚKOVÉ STRUKTURY OBYVATELSTVA STATUTÁRNÍHO MĚSTA OSTRAVY NA OBDOBÍ 2025–2070

Východiska, předpoklady a základní výsledky prognózy

RNDr. Boris Burcin, Ph.D.

RNDr. Tomáš Kučera, CSc.

Mgr. Jan Kuranda

**Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta,
Katedra demografie a geodemografie**

Praha, červenec 2025

OBSAH

Úvodem	2
Aktuální rámce populačního vývoje	4
Vstupní metodické a terminologické poznámky	5
Vymezení a základní bilance obyvatelstva	8
Vstupní demografická informace	10
Obecné podmínky a předpoklady analýzy a prognózy vývoje obyvatelstva	11
Základní výsledky prognózy	13
Vývoj celkového počtu obyvatel	13
Změny věkové struktury	15
Vývoj vybraných věkových kategorií	16
Závěrečné poznámky	21

ÚVODEM

Řízení vývoje široce pojatého sociálního systému a jeho částí, k nimž patří nejen celé státní útvary, ale i jejich správní regiony nebo jednotlivé obce, je jednou z přirozených stránek existence lidské společnosti. Řídit či také usměrňovat vývoj sociálního systému přitom neznamena pouze reagovat na vzniklou situaci, dodatečně eliminovat její důsledky či se na ni dokonce jen pasivně adaptovat, ale především v předstihu promýšlet, plánovat a včas přijímat opatření, která by vedla k zajištění plynulého a zároveň efektivního rozvoje společnosti v požadovaném směru. Má-li toto řízení stát na racionálních základech, musí vycházet především z výsledků prognóz představujících realistické, vědecky podložené představy o budoucím vývoji, neboť se jedná o aktivitu orientovanou na budoucnost.

Nejen funkčně, ale dokonce existenčně nepostradatelným prvkem všech sociálních systémů jsou lidé, kteří se proto velmi často stávají objektem řízení nebo jeho nedílnou součástí. Takovýmto objektem mohou být jak jednotlivci, tak i skupiny lidí, a to spolu se svými, z daného hlediska podstatnými vlastnostmi. Mnohé z kvalitativních znaků konkrétních osob či skupin lidí přitom významně souvisí s jejich základními demografickými znaky: pohlavím a věkem, resp. s početní velikostí a pohlavní a věkovou strukturou. Právě vývoj početní velikosti a pohlavní a věkové struktury obyvatelstva reprezentuje hlavní předmět demografických nebo také populačních prognóz.

Lidé v sociálních systémech

Konkrétní lidská společnost je navíc organizována na územním principu, a proto nás nejčastěji zajímají entity lidí tvořené obyvatelstvem určitého území. Výsledky demografických prognóz se tak stávají jedním z nejdůležitějších podkladů pro rozhodování při řízení rozvoje daného společenství lidí a území, v němž tito lidé žijí. Současně jsou demografické prognózy základním východiskem prognostických úvah o vývoji řady jiných, nedemografických charakteristik obyvatelstva i celých reálných systémů na obyvatelstvo bezprostředně vázaných. Tyto úvahy jsou z pohledu demografie považovány za prognózy odvozené, neb jsou sestaveny na základě výsledků populačních prognóz.

Význam demografických prognóz

Předmětem odvozených prognóz mohou být nejrůznější sociální nebo sociálně demografické struktury a jejich perspektivní vývoj. Jedná se například o počet a strukturu rodin či domácností nebo na základě demografických parametrů odvozené odhady potřebné kapacity veřejných zařízení či služeb, charakteristik zaměstnanosti a trhu práce, příjmů a výdajů veřejných rozpočtů, nezbytné technické infrastruktury, chování spotřebitelů či výběr účinných marketingových strategií, objemu a struktury nabízených komerčních služeb nebo zboží hromadné spotřeby apod.

Odvozené prognózy

Předkládaná demografická studie si klade za cíl zmapovat v základních obrysech aktuální populační vývoj statutárního města Ostravy a jeho podstatného okolí a základě vědeckého poznání tohoto vývoje a jeho souvislostí pak sestavit prognostický odhad změn početního stavu a pohlavní a věkové struktury obyvatelstva. Výsledky jsou přitom prezentovány v detailu a formou vytvářející odpovídající podmínky pro efektivní rozhodování místní samosprávy v rozsahu jejich kompetencí a zároveň pro podloženou argumentaci směrem k voličům i nadřazeným správním strukturám.

Cíle a obsah studie

Studii tvoří dvě oddělené složky, textová a tabulková. Textová část je rozdělena do dvou základních částí – analytické a prognostické. V nich jsou v ucelené podobě představeny, diskutovány a přehledně prezentovány hlavní výsledky prognosticky orientovaných analýz a předpoklady a výsledky navazující prognózy. Tabulková část obsahuje detailní výsledky všech tří variant sestavené demografické prognózy. V ní jsou v jednoletém kroku a v jednoletém

Struktura výstupů

detailu struktury i ve standardních agregacích prezentovány absolutní a relativní počty obyvatel, vybrané vývojové indexy a ukazatele struktury. Kompletní výstupy studie jsou k dispozici výhradně v elektronické podobě. Výstupní tabulky s detailními výsledky prognózy jsou ve formátu *xlsx* usnadňující uživatelům další využití základních výstupů prognózy a textová část je k dispozici v tiskovém formátu pdf.

Autoři studie si dovoluují poděkovat Magistrátu města Ostravy a informačnímu servisu Českého statistického úřadu za účinnou spolupráci při zajištění potřebných statistických dat a dalších informací nezbytných pro úspěšné zpracování zadání.

Poděkování

AKTUÁLNÍ RÁMCE POPULAČNÍHO VÝVOJE

Populační vývoj České republiky, jejích regionů, měst i venkovských obcí doznal v uplynulých desetiletích řady zásadních změn. Některé základní vývojové trendy, jako například stabilní pokles celkové úrovně úmrtnosti, můžeme pozorovat již bezmála čtyři desítky let, jiné prošly opakovanými změnami. Přitom nové směry vývoje mohou být diametrálně odlišné od směrů předcházejících. Jako příklad lze uvést obrat ve vývoji úrovně celkové plodnosti, k němuž došlo před více než dvaceti lety, nebo poměrně často se měnící základní parametry migračních pohybů. Nejde přitom jen o výsledné objemy a demografické struktury migračních proudů. Nezanedbatelně byly a jsou modifikovány také jejich směry, tedy geografické charakteristiky migrace. Uvedené a mnohé další změny jsou především reakcí na vývoj prostředí, ve kterém se reprodukce odehrává, tedy na vývoj sociálních, ekonomických i politických podmínek, a to nejenom v daném území, ale i v jeho podstatném okolí, které v některých případech významně přesahuje hranice státu.

Základní vývojový rámec populační reprodukce v Česku

Z hlediska aktuálního populačního vývoje České republiky a jejích územních součástí patřily k nejvýznamnějším změnám prostředí, kromě permanentního procesu modernizace, především zásadní politické a následné sociálně–ekonomické změny v období po roce 1989. Podstatný vliv měl například vstup země do Evropské unie v roce 2004 i přistoupení k Schengenské smlouvě v závěru roku 2007, stejně jako vleklá globální ekonomická krize v letech 2008 až 2014, kterou recentně vystřídal výrazný ekonomický růst. Hospodářský růst obvykle vede k růstu sociálních jistot. Ty však současně narušují narůstající mezinárodní bezpečnostní hrozby, s nimi spojená politická nestabilita a neurčitost dalšího vývoje. Například členství České republiky v Evropské unii ve své úvodní fázi v souběhu se vzestupnou fází ekonomického cyklu jednoznačně působilo ve směru dynamického růstu životní úrovně obyvatelstva, a zvyšovalo jeho důvěru v budoucnost. Důvěra v budoucnost asociující se v našem kulturním prostředí především s vývojovou stabilitou je přitom jedním z podstatných faktorů populační reprodukce. Do pozorovaného režimu reprodukce obyvatelstva a jeho demografických struktur se však od počátku 20. let výrazně promítly a promítají některé vlivy dlouhodobě nevídaného rozsahu – pandemie covid-19 a její dopady do ekonomické a sociální oblasti, výrazné zhoršení bezpečností situace nejen v Evropě, krize bydlení, dotýkající se zejména mladých lidí, celkově vysoká míra inflace vedoucí k snížení životní úrovně podstatné části obyvatel a recentně i značný nárůst neurčitosti dalšího politického a hospodářského vývoje ve světě.

Aktuální změny vnějších podmínek populačního vývoje České republiky

Podmínky populačního vývoje města Ostravy se mění nejen pod vlivem uvedených ekonomických, sociálních, (geo)politických či demografických změn, ale také s ohledem na výrazné proměny pracovního trhu a trhu s bydlením související s pokračující transformací produkčních funkcí města a celého regionu. V Ostravě v posledních pěti letech, za které máme k dispozici statistické údaje (2020–2024), pozorujeme stagnaci nebo jen mírný nárůst počtu dokončených nových bytů v porovnání s lety 2010–2014, resp. 2015–2019. Zároveň město Ostrava stále vykazuje výrazně vyšší míru nezaměstnanosti než Česko jako celek, která v červnu 2025 činila 5,6 % a byla tak o dva procentní body nad celostátní úrovní. Jeho migrační přitažlivost, alespoň v rámci republiky, dále snižují objektivně horší kvalita ovzduší a také některé stereotypy týkající se kvality života, které přezívají v podvědomí lidí.

Nejpodstatnější souvislosti vývoje obyvatelstva Ostravy

Na druhé straně město Ostrava má, jak potvrdily informace poskytnuté magistrátem, ve svých správních hranicích k dispozici značně rozsáhlé rozvojové plochy pro novou bytovou výstavbu. Jejich celková rozloha dosahuje téměř 550 hektarů. Plány a záměry bytové výstavby na příštích několik desítek let, jakkoliv se zdají být v úhrnu rozsáhlé (nové bydlení pro asi 40 tisíc obyvatel),

Zamýšlená bytová výstavba a migrační bilance města

však ani při jejich plné realizaci nebudou v dlouhodobém průměru znamenat zásadní navýšení dosavadních objemů bytové výstavby. Pokud by se totiž všechny realizovaly v příštích pětadvaceti letech, tedy do roku 2050, znamenalo by to zhruba 500 dokončených bytů ročně místo v současnosti dokončovaných přibližně 400 bytů. Pokud by se však zamýšlená bytová výstavba rovnoměrně rozprostřela na období do roku 2070, pak by se v průměru nestavělo ani 300 nových bytů ročně, což by z hlediska objemů bytové výstavby znamenalo návrat do prvních let 21. století. Ani v prvním, příznivějším případě se však s největší pravděpodobností nebude jednat o nárůst bytové výstavby, který by mohl sám o sobě změnit dlouhodobě negativní migrační bilanci města, neboť až z polovina nových bytů může představovat kompenzaci přirozeného úbytku bytového fondu, a další podstatná část bezpochyby poslouží bydlení současných obyvatel města Ostravy. Výjimku z dlouhodobého deficitu představují migrační zisky z let 2022-2023 v důsledku uprchlické vlny po rozpoutání války na Ukrajině. V roce 2024 pak město v důsledku migrace o své obyvatele již opět přicházelo.

Nezanedbatelnou roli v populačním vývoji Ostravy hraje a bude hrát také výchozí věková struktura jejích obyvatel. Započatý dynamický pokles reprodukčního potenciálu jeho obyvatelek v důsledku nasouvání málo početných generací žen narozených v 90. letech a na počátku 21. století do věku nejintenzivnější reprodukce a neméně dynamický nárůst počtu obyvatel ve vysokém věku, nad hranicí 80. let jsou pro vývoj přirozené změny aktuálně rozhodující. První posun totiž vede k poklesu počtu narozených i při nezměněné celkové úrovni plodnosti a druhý k růstu počtu zemřelých i při pokračujícím prodlužování lidského života, tedy při snižování celkové úrovně úmrtnosti. Bilance přirozené změny tak zůstane v poměrně hlubokém deficitu, který je aktuálně na úrovni covidových let a který se bude spíše prohlubovat než zmenšovat.

***Výchozí věková
struktura a její vývoj
jako faktor budoucího
vývoje obyvatelstva***

VSTUPNÍ METODICKÉ A TERMINOLOGICKÉ POZNÁMKY

Demografický vývoj je určován výchozí pohlavní a věkovou strukturou, jejíž vliv v čase postupně slábne, a současně také porodností, úmrtností a v případě migračně otevřených územních celků, k nimž správní území města Ostravy jednoznačně patří, i stěhováním. Jeho význam z hlediska vývoje celkového počtu obyvatel a jejich počtu ve vybraných věkových kategoriích může být násobně větší než přirozené měny.

Složky populačního vývoje a možnosti jejich prognózování

Rozhodující postavení migrace, která je s ohledem na značnou komplexitu podmíněností nejobtížněji prognózovatelným populačním procesem, vytváří v případě Ostravy poměrně složitou prognostickou situaci. Dalším důvodem je menší početní velikost sledované populace a všeobecně nízká spolehlivost statistiky stěhování, zejména nedostatečná evidence vystěhování přes hranice státu. Situace je o to komplikovanější, že v roce 2001 došlo ke změně definice obyvatele České republiky, když do této statistické kategorie byli zahrnuti také migračně nejméně stabilní cizinci s pobytovým vízem nad 90 dnů (dlouhodobé vízum) nebo s povolením k dlouhodobému pobytu. Tím se výrazně zvýšil objem nejen zahraniční, ale i vnitřní migrace, stejně jako podíl tohoto procesu na celkové reprodukci. V posledním čtvrtstoletí jsou tak obyvateli České republiky nejen cizinci s trvalým pobytem, ale také cizinci s pobytem dlouhodobým, kteří splňují podmínku pobytu delšího než 1 rok. Nemožnost tuto reprodukčně značně odlišnou součást obyvatelstva oddělit na úrovni demografických událostí a bilančních struktur od obyvatel s trvalým pobytem nepříznivě ovlivnily jak kvalitu dat, tak i poměrně vysokou vnitřní homogenitu naší populace z hlediska reprodukčního chování. Tím utrpěla statistická reprezentativnost dat nejen v rámci časových řad hodnot jednotlivých charakteristik migrace, ale zčásti i charakteristik ostatních reprodukčních procesů, zejména po propuknutí pandemie covid-19 a následně i v souvislosti s výraznou přistěhovaleckou vlnou a zahrnutím cizinců s dočasnou ochranou mezi obyvatele České republiky. Na druhé straně prognostickou činnost podpořila dostupnost detailních demografických údajů za Českou republiku, Moravskoslezský kraj i město Ostravu, které pro tento projekt poskytl Český statistický úřad, a jejich, s výjimkou počtů vystěhovaných, velmi vysoká kvalita.

Přístupu k řešení zadaného úkolu a výběr použitých analytických a prognostických metod je do značné míry poplatný popsáním informačním podmínkám. Při prognostické činnosti včetně prognosticky orientovaných analýz byly důsledně respektovány hlavní mezinárodně přijaté zásady a metodická doporučení pro tvorbu populačních prognóz. Jelikož obyvatelstvo města Ostravy patří k málo početným populacím, staly se podstatným vodítkem při analýze a prognózování jeho vývoje také aktuální poznatky a prognostické představy o demografickém vývoji na úrovni vyšších územních celků, jmenovitě České republiky a Moravskoslezského kraje. Jedním ze základních východisek zpracování studie bylo též vyhodnocení předpokladů a výsledků řady prognóz vývoje obyvatelstva Česka a jeho územních součástí vytvořených v uplynulých letech naším prognostickým týmem a týmem sestavujícím oficiální prognózy (označované jako projekce) Českého statistického úřadu.

Zvolený přístup a použité metody

Při sestavení prezentované prognózy byla použita klasická kohortně-komponentní metoda, jejíž princip spočívá v pojímání procesu demografické reprodukce jako souhrnného procesu tvořeného čtyřmi relativně autonomními dílčími procesy neboli složkami reprodukce: porodností (plodností), úmrtností, imigrací a emigrací, a v samostatném přístupu k prognózování vývoje každé z nich. Výsledky analýz těchto procesů vedou k formulaci dílčích prognostických předpokladů, které jsou v dalším kroku transformovány aplikací uvedené metody do hodnot parametrů příslušného

projekčního modelu. Souhrnná prognóza pak vzniká opakovaným použitím daného projekčního modelu, kdy v jednoletém kroku projekce jsou na odpovídající pohlavní a věkovou strukturu obyvatelstva aplikovány prognózované specifické intenzity plodnosti, úmrtnosti, resp. přežití, a vystěhování, a očekávané počty přistěhovalých, a to v analogickém členění podle pohlaví a věku. Tímto způsobem jsou postupně získány počty žijících mužů a žen podle jednotek věku ke konci každého kalendářního roku období prognózy.

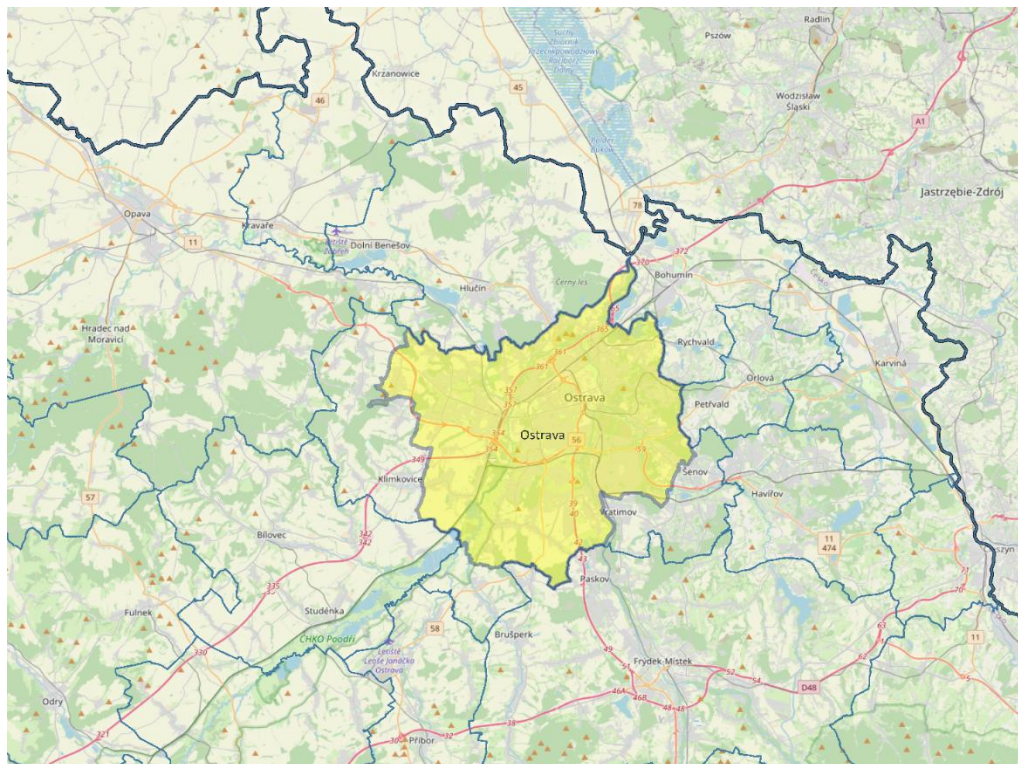
Těžiště práce na prognóze vývoje obyvatelstva správního území statutárního města Ostravy spočívalo konkrétně v řešení tří základních problémových okruhů: (a) v určení výchozích věkových struktur mužů a žen, obyvatel města, (b) v nalezení základních tendencí a vhodných analogií vývoje všech složek reprodukce obyvatelstva a (c) v prognostickém odhadu jejich vývoje. Výsledná prognóza početního stavu a pohlavní a věkové struktury obyvatelstva byla sestavena s použitím programového vybavení vytvořeného autory studie.

V textu předkládané prognostické studie se opakovaně objevují některé odborné termíny. Mezi nimi se nejčastěji opakují názvy základních agregátních charakteristik intenzity dílčích reprodukčních procesů jako je míra úhrnné plodnosti (zkráceně „úhrnná plodnost“), naděje dožití při narození a migrační saldo. Úhrnná plodnost vyjadřuje počet živě narozených dětí připadající na jednu ženu za celé její reprodukční období (15–49 let) za předpokladu, že by plodnost zůstala po celou tuto dobu na stejné úrovni jako v daném kalendářním roce nebo jinak vymezeném období. Naděje dožití při narození je průměrná doba prožitá jedincem z dané populace za předpokladu, že by byl v průběhu celého svého života vystaven intenzitám úmrtnosti odpovídajícím intenzitám úmrtnosti podle věku zaznamenaným v daném kalendářním roce či jinak definovaném období. Migrační saldo představuje rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých osob, ať již celkem nebo v členění podle pohlaví a věku migrantů. Obsah dalších, méně frekventovaných termínů, které se doposud nestaly součástí obecně používaného slovníku nebo u nichž se můžeme setkat s nesprávným výkladem za nimi stojících pojmů, je vysvětlen přímo v textu.

Terminologie

VYMEZENÍ A ZÁKLADNÍ BILANCE OBYVATELSTVA

Zadání vymezilo sledovanou populaci územně, jako obyvatelstvo s registrovaným pobytem ve smyslu aktuální statistické definice na adrese nacházející se ve správním území statutárního města Ostravy (obr. 1).

**Obr. 1: Území
statutárního města
Ostravy**

Zdroj: ArcČR, ARCDATA Praha, ZÚ, ČSÚ, 2023

Město Ostrava má rozlohu 214,23 km². Podle územní velikosti je třetím největším městem v republice. Podle výsledků oficiální bilance obyvatelstva ČSÚ bylo ve městě Ostrava ke konci roku 2024 registrováno celkem 283 187 obyvatel s trvalým nebo dlouhodobým pobytem, z toho 137 397 (48,5 %) bylo mužů a 145 790 (51,5 %) žen.

**Statutárního města
Ostrava a jeho
obyvatelstvo**

V době posledního sčítání (k 26. 3. 2021) počet obyvatel Ostravy činil 284 811 osob, což by znamenalo úbytek 1 624 osob za bezmála čtyři roky. Jedná se však o dvě různé kategorie obyvatel. V prvním případě jsou započítáni všichni obyvatelé (občané ČR s trvalým a cizinci s trvalým nebo dlouhodobým pobytem) přihlášení k pobytu v obci, kdežto ve druhém případě se jedná o osoby s obvyklým bydlištěm na území obce, tedy všechny jedince bydlící v obci v obydlených bytech bez ohledu na to, zda jsou zde k trvalému nebo dlouhodobému pobytu hlášeni.

**Obyvatelé města
s obvyklým a
registrovaným
bydlištěm**

Počet obyvatel s registrovaným bydlištěm mezi datem sčítání a koncem roku 2024 vzrostl zhruba o tisíc osob. Bilanční ztráta přirozenou měnou, tedy vyšší počet zemřelých než narozených, činila za období 2021–2024 celkem 4 659 osob a byla v celkové bilanci převážena celkovým migračním ziskem ve výši 5 581 osob. O ten se zasloužila výhradně zahraniční migrace, která v uvedeném období vykázala zisk 10 799 osob, když se ze zahraničí přistěhovalo celkem 14 759 obyvatel a vystěhovalo se 3 960 osob. Většinu z přistěhovalých i vystěhovalých pak s krajní pravděpodobností tvoří občané Ukrajiny s povolením k pobytu za účelem dočasné

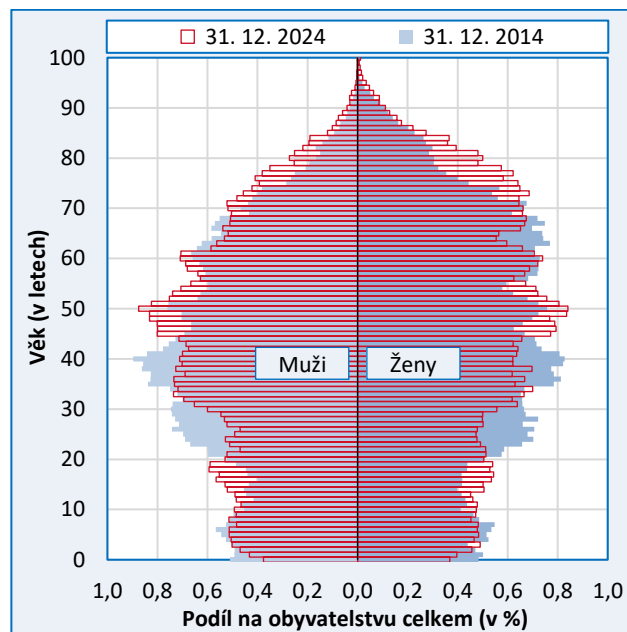
**Aktuální bilance vývoje
počtu obyvatel**

ochrany. V rámci vnitřního stěhování přišlo město Ostrava mezi lety 2021 a 2024 celkem o 5 218 obyvatel.

Vývoj počtu osob s obvyklým bydlištěm lze hodnotit pouze za celé intercenzální období, neboť početní velikost této kategorie obyvatel se zjišťuje srovnatelnými metodami pouze v rámci sčítání obyvatel. V případě Ostravy došlo v posledním intercenzálním období, tedy mezi 26. březnem 2011 a 26. březnem 2021 k poklesu počtu osob, které deklarovaly obvyklé bydliště na území města, z 291 634 na již uvedených 284 187 jedinců, což představuje pokles o 7 447 osob.

Výchozí pohlavní a věková struktura obyvatelstva byla převzata z oficiálních bilancí. Český statistický úřad poskytl pro účely této studie detailní struktury obyvatelstva podle pohlaví a jednotek věku (v obr. 2a–b) s tím, že nejnovější z nich (barevné kontury sloupců), vztahující se k 31. 12. 2024, byla použita jako výchozí pro souhrnné prognostické výpočty. Konec roku 2024 se tak stal tzv. prahem prognózy.

Obr. 2a: Výchozí věková struktura obyvatel ve srovnání s věkovou strukturou obyvatel Česka, statutární město Ostrava, 31. 12. 2024

Obr. 2b: Změna věkové struktury obyvatel za posledních deset let, statutární město Ostrava

Další potřebné demografické údaje, konkrétně počet a struktura zemřelých, přistěhovaných a vystěhovaných podle pohlaví a věku stejně jako počet a struktura živě narozených podle věku matky pocházejí z běžné evidence demografických událostí zpracovávané taktéž Českým statistickým úřadem. Analytické ukazatele za město Ostrava a soubor vyšších územních celků (Česká republika a Moravskoslezský kraj) přitom byly počítány za jednotlivé kalendářní roky období 2001–2024 a vzhledem k malé početní velikosti jejího obyvatelstva také za období 2001–2003, 2004–2006, 2007–2009, 2010–2012, 2013–2015, 2016–2018, 2019–2021 a 2022–2024 v případě plodnosti, resp. 2001–2005, 2006–2010, 2011–2015, 2016–2019 a 2022–2024, v případě úmrtnosti. V případě charakteristik úmrtnosti za víceletá období bylo vynecháno období pandemie covid–19, neboť významně zvýšená úmrtnost v letech 2020 a 2021 by negativně ovlivnila vypovídací schopnost jejich hodnot z hlediska našich prognostických potřeb. Omezená délka časových řad sestavených na základě průměrných hodnot ročních ukazatelů za víceletá období byla vyvážena vyšší mírou vnitřní homogenity statistických souborů. Přispělo k tomu i zahrnutí obyvatelstva podle aktuální definice v důsledku ohraničení délky časových řad hodnot ukazatelů rokem 2001. Proto jsou takto získané charakteristiky v čase, i bez dalších úprav výchozích dat, prakticky plně srovnatelné.

Agregace dat

OBECNÉ PODMÍNKY A PŘEDPOKLADY ANALÝZY A PROGNÓZY VÝVOJE OBYVATELSTVA

Jak již bylo naznačeno, plnohodnotná analýza aktuálního populačního vývoje je v případě zadaného územního celku proveditelná pouze s určitými omezeními. Hlavním důvodem v tomto případě nejsou chybějící nebo nedostatečně spolehlivé strukturální údaje umožňující výpočet demografických ukazatelů v potřebném detailu a dostatečně dlouhých časových řadách. Tím je neúplná evidence vystěhovalých do zahraničí. Chyba jí způsobená obvykle postupně narůstá po celé intercenzální období, přičemž je eliminována až následným sčítáním. Problémem jsou již vzpomínuté nižší počty událostí, které jsou dány relativně malou početní velikostí obyvatelstva města Ostravy a všeobecně nízkou intenzitou sledovaných procesů, zejména úmrtnosti a plodnosti.

Z důvodu menších četností dílčích statistických souborů tak časové řady hodnot většiny ukazatelů za město Ostravu vykazují menší stabilitu než za vyšší územní celky. Proto některé vývojové trendy objektivně existující na úrovni města mohou, zůstat našemu pozorování skryty za náhodnými prvky vývoje. Naštěstí je možné si z dostupných informací a jejich porovnání s údaji za populačně větší celky učinit poměrně reprezentativní rámcovou představu o aktuální úrovni intenzity a interní struktuře jednotlivých reprodukčních procesů. Řešení zadané úlohy se proto ve fázi analýz neobešlo bez uplatnění principu analogie, přestože tento princip je obvykle uplatňován především při vlastním prognózování.

Při odhadu perspektivního vývoje sledovaných populací často přihlížíme k reálnému či očekávanému vývoji v početně větších populačních celcích a zároveň také k obecným poznatkům o pravidelnostech vývojových změn komplexní (územní neboli geografické) a dílčí (např. sociální, etnické, kulturní aj.) diferenciací úrovně jednotlivých složek populační reprodukce. Konkrétně v našem případě jsme při prognózování plodnosti a úmrtnosti vycházeli z poznatků a představ o vývoji těchto procesů v České republice a Moravskoslezském kraji. Významnou roli nutně sehrály i poznatky o specifických rysech souboru obyvatel města Ostravy jako celku, stejně jako představy o dalším vývoji těchto specifíků, a také variantní, byť výhradně z kvalitativních informací odvozené představy o budoucí bytové výstavbě.

Charakter věkové struktury obyvatelstva Ostravy souvisí s historickým vývojem města. Zejména se v ní odráží historie bytové výstavby a rozvoje města od druhé poloviny 19. století a zejména pak v období socialismu. Průměrné stáří bytů ve městě činí zhruba 55 let, přičemž mezi lety 1946 a 1990 bylo postaveno nebo zrekonstruováno zhruba 75 % bytového fondu a po roce 1990 13 %. Nejintenzivnější bytová výstavba probíhala v 60. let 20. století, z nichž pochází bezmála čtvrtina ostravských bytů. Z hlediska stáří značně diverzifikovanému bytovému fondu odpovídá věková struktura obyvatel. Ta vykazuje v zásadě stejné nepravidelnosti jako věková struktura obyvatelstva Česka. Je však poněkud starší, a to jak z hlediska podílu osob ve věku 65 a více let (21,4 %), tak z hlediska průměrného věku (43,9 roku). Jeho obyvatelé tak měli ke konci roku 2024 průměrný věk o 0,7 roku a podíl osob ve věku 65 a více let o sedm desetin procentního bodu vyšší, než tomu bylo v případě obyvatelstva celé České republiky. Z grafu na obr. 2a výše v textu je zřejmé poněkud výraznější zastoupení osob v intervalu 20–40 let a zejména u žen ve věku nad 50 let. Celková úroveň plodnosti v Ostravě žijících žen je dlouhodobě srovnatelná s údaji za Česko i Moravskoslezský kraj a posledních třech letech výrazně poklesla, z hodnot vyšších než 1,7 na 1,3 živě narozeného dítěte na jednu ženu za celé její reprodukční období. Strukturální charakteristiky plodnosti jsou však poněkud odlišné, což dokládá průměrný věk matky při narození dítěte, který je v posledních 10–15 letech o jeden rok nižší než jeho celostátní hodnota. Významně vyšší je však úmrtnost, což odpovídá poměrně specifické

Nedostatečné velikosti statistických souborů a eliminace jejich vlivu na výsledky analýz

Využití principu analogie a obecných poznatků při vlastním prognózování

Výchozí podmínky populační reprodukce

ekonomické a sociální struktury obyvatelstva města. Naděje dožití při narození mužů je zhruba o dva roky nižší než v České republice jako celku. Rozdíl v hodnotách stejného ukazatele u žen pak v posledním desetiletí činil v průměru 1,5 roku. Nejvýraznějším činitelem mezi dílčími reprodukčními procesy byla v celém období pozorování (2001–2024) migrace. Ta měla, až na roky 2021 a 2024, rozhodující podíl na vývoji početního stavu obyvatel města Ostravy, přičemž s výjimkou let 2022–2023, kdy hromadně přicházeli váleční uprchlíci z Ukrajiny, prohlubovala deficit přirozené měny, a tak přispívala k úbytku obyvatel.

Při sestavování dále prezentované prognózy jsme na úrovni dílčích reprodukčních procesů uplatnili dříve avizované představy o demografickém vývoji na vyšších úrovních územního členění státu získané při sestavování naší nejnovější, doposud nepublikované prognózy vývoje obyvatelstva České republiky z roku 2025. Zároveň jsme vyšli z vlastní variantní představy o perspektivách bytové výstavby na území města vycházející z údajů poskytnutých Magistrátem města Ostravy. Tyto představy jsme přitom korigovali na základě informací, které jsme získali z jiných zdrojů, například oficiálních statistik. V případě migrace a zároveň i plodnosti se do naší anticipace budoucnosti tak promítly mimo jiné také aktuální vývoj na trhu s bydlením, stejně jako proklamované reprodukční záměry a nejnovější zjištění o reprodukčních postojích mladých lidí na prahu reprodukčního období. Ty na jedné straně signalizují přetrvávající většinový příklon k modelu rodiny se dvěma dětmi, ale pouze u těch, kteří uvažují o rodičovství. Spolu s uvedenými poznatky jsme při prognostickém odhadu plodnosti zohlednili také pozorovaný růst podílu bezdětných žen při dosažení věkové hranice 40 let, za níž je příspěvek k celkové plodnosti již vcelku zanedbatelný. U úmrtnosti jsme vzali do úvahy existenci dlouhodobého a značně stabilního trendu vyjádřeného v poměrně pravidelném poklesu celkové intenzity tohoto procesu na úrovni republiky a jejích vybraných územních součástí. Ten je podpořen stále ještě značným potenciálem dalšího růstu naděje dožití vyplývajícím ze srovnání úmrtnosti u nás a ve vyspělých evropských zemích. Migrace reflektuje specifika trhu s bydlením v Ostravě a omezeného rozsahu nové bytové výstavby v posledních desetiletích, což se odráží ve slabé korelaci mezi bytovou výstavbou a stěhováním do města. Rozsah a povahu migrace budou určovat zejména pracovní příležitosti a naplňování strategických cílů města v oblasti bydlení. Pokud se tyto cíle podaří naplnit či spíše výrazněji překročit, a pokud se město v jejich rámci zaměří především na výstavbu startovacích bytů pro mladé lidi, potom by bylo možné dosáhnout i zásadního obrátu v migrační bilanci města. Širokému vějíři možností, od nekonání až po právě uvedenou, na mladé rodiny cílenou bytovou politiku vedoucí k výstavbě řádově stovek startovacích bytů v podmínkách dostatečné absorpční schopnosti lokálního trhu práce, pak odpovídají i významně odlišné variantní předpoklady vývoje migrace.

**Výchozí představy
o bytové výstavbě
a vývoji složek
populační reprodukce**

Orientační přehled výsledných prognostických představ o vývoji agregátních charakteristik jednotlivých složek reprodukce obyvatelstva města Ostravy poskytují očekávané hodnoty těchto ukazatelů uvedené v tab. 1.

Tab. 1: Očekávaný vývoj složek demografické reprodukce, statutární město Ostrava, vybrané roky, 2025–2070

Rok	Plodnost (úhrnná míra plodnosti)			Úmrtnost (naděje dožití při narození)						Migrace (migrační přírůstek)		
				muži			ženy					
	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká
2025	1,28	1,31	1,34	74,98	75,33	75,71	81,37	81,63	81,88	-1 080	4	1 089
2030	1,14	1,30	1,46	75,92	76,61	77,25	82,05	82,57	82,98	-520	288	1 307
2035	1,09	1,30	1,51	76,69	77,70	78,52	82,58	83,36	83,92	-375	330	1 437
2040	1,04	1,27	1,51	77,45	78,70	79,67	83,10	84,12	84,79	-246	378	1 576
2050	0,99	1,25	1,51	78,83	80,61	81,79	84,06	85,54	86,38	67	563	1 933
2060	0,98	1,24	1,50	80,01	82,23	83,78	84,93	86,78	87,89	318	701	2 222
2070	0,96	1,23	1,50	81,06	83,76	85,74	85,74	87,93	89,34	455	758	2 440

ZÁKLADNÍ VÝSLEDKY PROGNÓZY

Prognóza vývoje obyvatelstva města Ostravy byla v souladu se zadáním zpracována za dané území jako jeden celek. Výslednou prognózu početního stavu a pohlavní a věkové struktury obyvatelstva reprezentují celkem tři varianty budoucího vývoje: střední, vysoká a nízká, přičemž střední varianta představuje nejpravděpodobnější trajektorii sledovaného vývoje. Vysoká a nízká varianta pak vymezují realistické rámce budoucího vývoje s ohledem na míru neurčitosti výsledků daných střední variantou. Tyto rámce by neměly být dalším vývojem v příslušném období překročeny, resp. jejich překročení je relativně málo pravděpodobné.

Střední varianta vznikla aplikací parametrů projekčního modelu, které odpovídají středním variantám očekávaného vývoje všech složek populační reprodukce (plodnosti, úmrtnosti, imigrace a emigrace) na výchozí pohlavně věkovou strukturu obyvatel města (k 31. 12. 2024) poskytnutou Českým statistickým úřadem. Vysoká a nízká varianta jsou analogicky založeny na kombinaci odpovídajících variant dílčích prognóz a vycházejí ze stejné pohlavně věkové struktury obyvatelstva jako varianta střední.

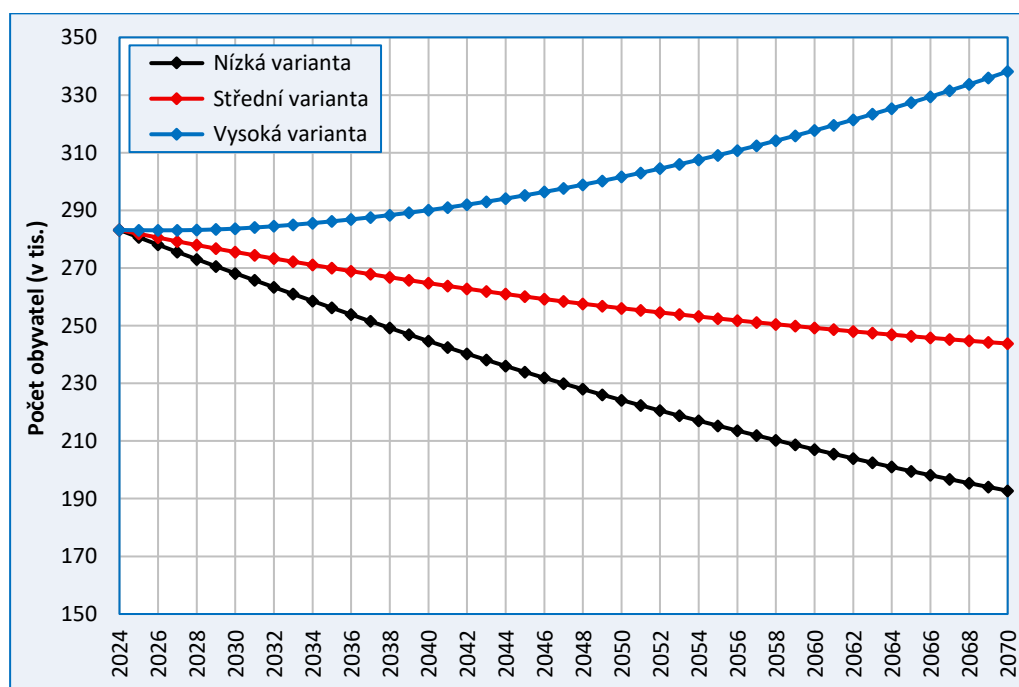
Pokud není uvedeno jinak, jsou v dalším textu diskutovány pouze výsledky odpovídající střední variantě očekávaného vývoje. Kompletní výsledky prognózy zahrnující všechny tři varianty tvoří samostatnou tabulkovou část předkládané studie.

Varianty budoucího vývoje

Vývoj celkového počtu obyvatel

Počet obyvatel města Ostravy bude s vysokou pravděpodobností dále klesat, a to nejspíše po celé období prognózy (obr. 3). Podle střední varianty prognózy by mělo do roku 2050 dojít k poklesu počtu obyvatel na úroveň 256 tis. osob, tedy téměř o 27 tisíc. Tento pokles odpovídá v relativním vyjádření téměř 10 % výchozího stavu. Do roku 2070 by se pak počet obyvatel měl dále snižovat, až by klesl pod 244 tisíc. Prognózovaný úbytek přitom jde zcela na vrub přirozené měny, neboť střední varianta počítá s průměrným migračním přírůstkem kolem 500 osob ročně.

Počet obyvatel bude patrně nadále klesat

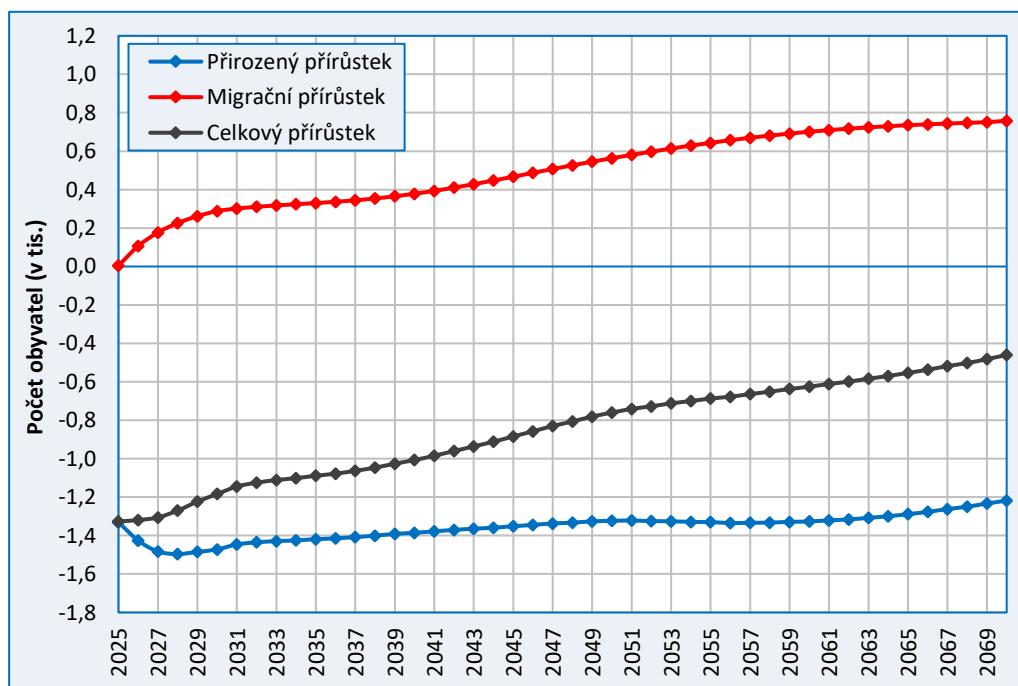
Obr. 3:
Očekávaný vývoj celkového počtu obyvatel, statutární město Ostrava, 2024–2070 (k 31.12.)

Podle nízké varianty prognózy počítající s nižší intenzitou plodnosti, vyšší intenzitou úmrtnosti a s průměrnou migrační ztrátou přibližně na úrovni poloviny průměrné roční migrační ztráty z let 2001–2019 by počet obyvatel ke konci roku 2050 mohl činit jen zhruba 222 tisíc, což by znamenalo bezmála o 60 tis. obyvatel méně než koncem roku 2024. V polovině 60. let by pak klesl pod hranici 200 tisíc obyvatel a ke konci roku 2070 by už činil méně než 193 tisíc osob.

Růst počtu obyvatel města Ostravy připouští pouze vysoká varianta prognózy, která počítá s trvale kladným migračním přírůstkem. Ten by měl postupně vzrůst k hranici dvou tisíc obyvatel získaných migrací za rok. Naplnění takového předpokladu se přitom nejeví jako nereálné, uvědomíme-li si, že podle výsledků sčítání 2021 bylo v Ostravě zhruba 11,2 tisíce (7,7 %) neobydlených bytů a zároveň značná část aktuálně obydlených bytů projde v období prognózy „recyklací“ z důvodu úmrtí nebo vystěhování se jejich uživatelů. Tento proces ve skutečnosti již začal, neboť do věku, který odpovídá normální délce života, tedy věku, kdy lidé podle úmrtnostních tabulek umírají nejčastěji, se v současné době dostávají velmi početné ročníky narozených na počátku 40. let. Přitom tato situace bude v následujících desetiletích, s ohledem na početní velikost dotčených generací a prodlužování lidského života, s krajní pravděpodobností dále gradovat. Zároveň lze počítat se snahou města zvrátit další úbytek obyvatelstva a nad rámec uvažované, převážně „investiční“ bytové výstavby podpoří nebo se ujme výstavby startovacích bytů v rozsahu, který významně přechází „náhradovou“ bytovou výstavbu. Ta v posledním čtvrtstoletí odpovídá zhruba 0,2 až 0,3 % velikosti současného bytového fondu. Aktuální objem bytové výstavby tak velmi pravděpodobně nestačí ani na náhradu přirozeného úbytku existujícího bytového fondu. Při aktuálním tempu výstavby by totiž každý, z již existujících nebo v budoucnosti postavených bytů musel mít průměrnou životnost možná až 500 let, aby bytů ve městě neubývalo. Při naplnění těchto podmínek by mohlo dojít kolem roku 2050 k návratu nad úroveň 300 tisíc obyvatel a do roku 2070 překročit historické maximum celkového počtu obyvatel z 80. let při dosažení 338 tisíc obyvatel.

Jak již bylo uvedeno, rychlejšímu poklesu populační velikosti města za očekávaného vývoje přirozené měny, může zabránit pouze kladné saldo migrace. Sama přirozená měna bude po rozhodující část období prognózy pravděpodobně vykazovat jen o málo výraznější zápornou bilanci, než kolik činí současný rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých představující ztrátu přibližně 1,3 tisíc osob ročně (obr. 4). Očekáváme totiž již jen mírný nárůst počtu zemřelých a stejně mírný pokles počtu živě narozených dětí a od 40. let pak u obou složek výraznější pokles.

Migrace bude pravděpodobně jen korigovat úbytek přirozenou měnou

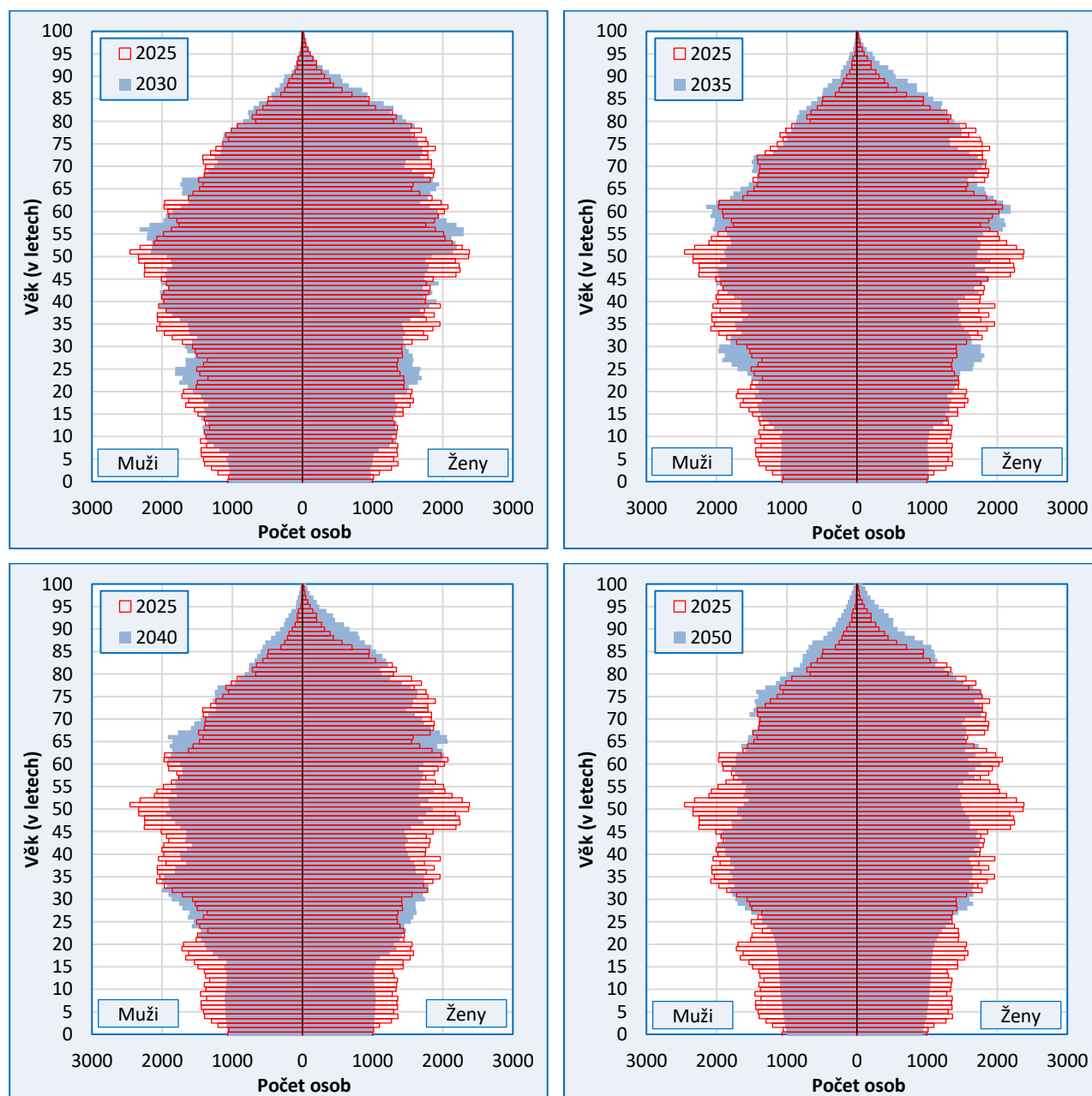

Obr. 4:
Očekávaný vývoj
bilance obyvatelstva,
statutární město
Ostrava, 2025–2070,
středně varianta
prognózy

Změny věkové struktury

Vývoj věkové struktury obyvatel města Ostravy bude v nadcházejících desetiletích určován výchozí věkovou strukturou s jejími charakteristickými nepravidelnostmi. V určité míře ji ovlivní také očekávaný rozsah a časování migrační výměny spolu se specifickými věkovými strukturami základních migračních proudů. Očekávaná plodnost a úmrtnost by měly hrát významnou roli při formování základny a vrcholu věkové „pyramidy“ či lépe stromu života. Aktuální demografické struktury obyvatel města dominují generace narozených v 70. a 80. letech, tedy lidé ve věku 35–55 let. Další nepravidelnosti jsou spojené s vysokou porodností 40. a první poloviny 50. let, jejím krátkodobým vzestupem v letech 1962–1963 a následně v prvních dvou dekádách 21. století. Pozorované strukturální nepravidelnosti budou dalším vývojem postupně zanikat, ale ta nejvýraznější z nich bude s nejvyšší pravděpodobností zřetelná ještě po roce 2050 (obr. 5a-d).

Věková struktura obyvatel bude vykazovat určité nepravidelnosti i v závěru období prognózy

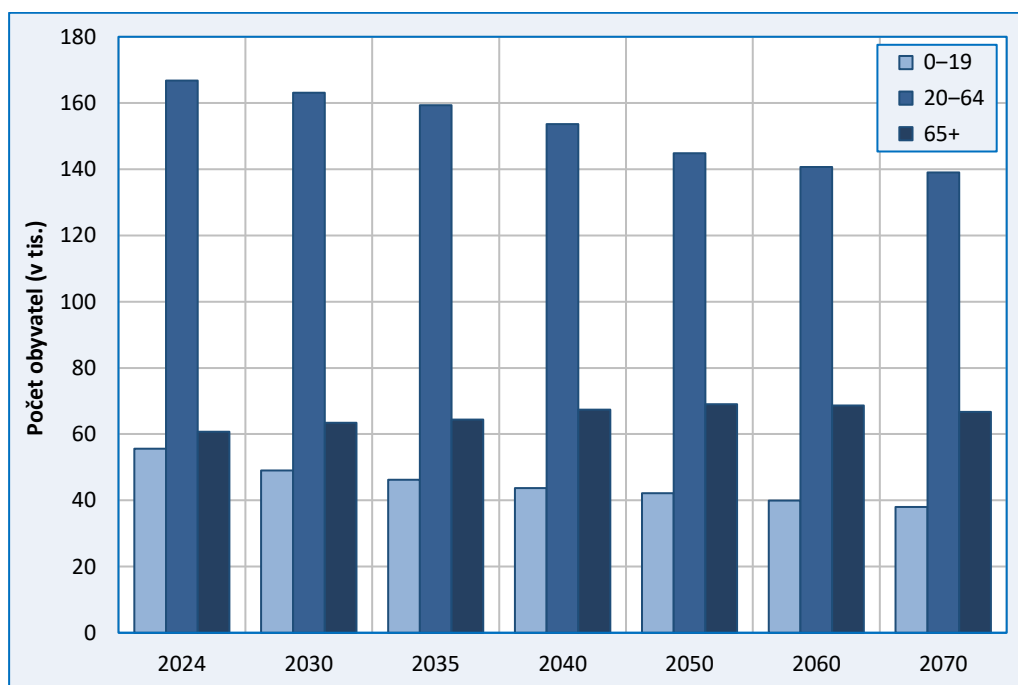

Obr. 5a-d: Očekávaná věková struktura, statutární město Ostrava, vybrané roky období 2025–2070 (k 31.12.), střední varianta prognózy

Vývoj vybraných věkových kategorií

Celkový počet žen v reprodukčním věku (15–49 let) a především pak ve věku nejvyšší plodnosti (27–33 let) bude v následujících několika letech ještě klesat (obr. 5a–d výše), což povede k určitému poklesu reprodukčního potenciálu obyvatel města Ostravy. Zároveň očekáváme, že dále poněkud poklesne celková úroveň plodnosti. Ve výsledku pak v následujících třech až čtyřech letech dojde k poklesu počtu živě narozených dětí v řádu jednotek procent. Pokles porodnosti vystřídá jeho dočasná stagnace a zhruba od poloviny 30. let o něco mírnější vzestup, krátkodobá stabilizace a pomalý pokles až na úroveň o téměř 15 % nižší v roce 2070 v porovnání s rokem 2025. Přes očekávané oscilace počtu živě narozených dětí, v první řadě způsobené nepravidelnostmi věkové struktury, bude počet i podíl dětí a adolescentů v ostravské populaci stabilně klesat. Do roku 2050 by se měl snížit z výchozích 55,5 tisíc na 42,2 tisíc dětí a adolescentů (0–19 let) a do roku 2070 dosáhnout hodnoty 38,0 tisíc (obr. 6), což by mělo představovat pokles podílu celé složky na obyvatelstvu zhruba o tři, resp. čtyři procentní body, z 19,6 % na konci roku 2024 na 16,5 % v roce 2050 a 15,6 % v roce 2070.

Počet i podíl dětí a adolescentů se výrazně sníží

Obr. 6:
Očekávané rozdělení obyvatelstva do základních věkových skupin, statutární město Ostrava, vybrané roky období 2024–2070 (k 31.12.), střední varianta prognózy

S trvalým poklesem hodnot základních charakteristik, obdobně jako u věkové kategorie 0–19 dokončených let, je potřeba počítat i u kategorie obyvatel v produktivním věku (20–64 let). Rozdíl spočívá pouze v tom, že v prvních deseti letech lze očekávat jen pozvolný pokles, který však mezi lety 2035 a 2050 nabere na dynamice. V té době totiž přes hranici poproduktivního věku (65 let) budou přecházet početné generace mužů a žen narozených v 70. a 80. letech 20. století.

Počet osob v produktivním věku bude trvale klesat

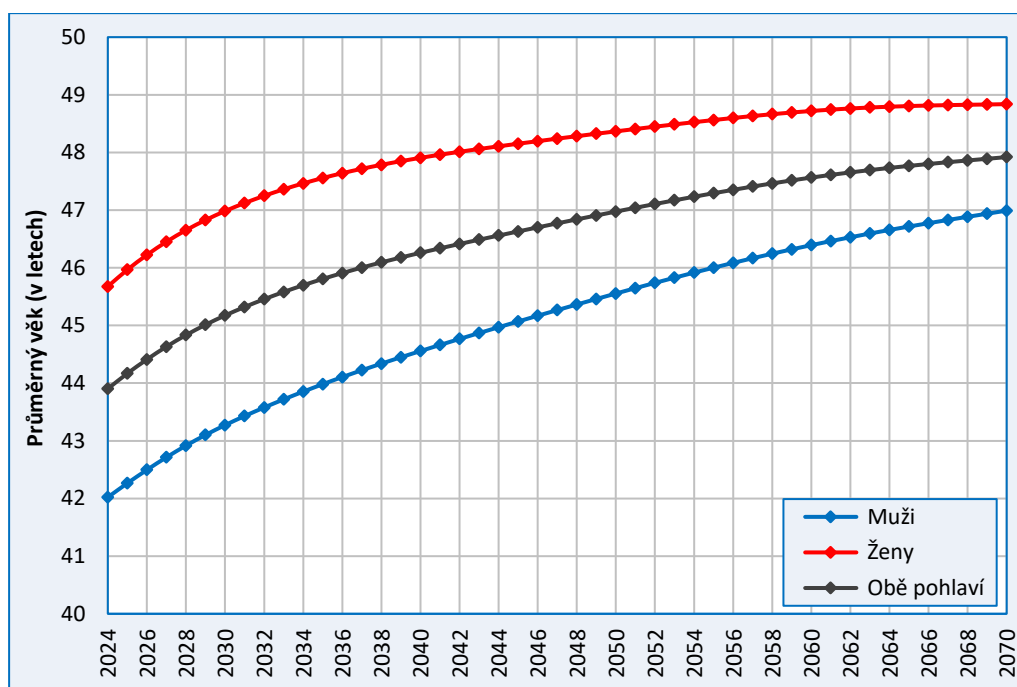
Očekávaný pokles počtu obyvatel v produktivním věku (20–64 let) zachycený na obr. 5 bude přímým důsledkem přechodu výrazně početnějších generací obyvatel narozených v 60., 70. a po roce 2050 také v 80. letech 20. století přes hranici 65 let. Současně s tím budou přes spodní hranici postupně vstupovat do produktivního věku málo početné generace narozených v první polovině 21. století. Absolutní počet i relativní zastoupení osob dané věkové kategorie se bude po celé období prognózy snižovat. Z výchozích 166,8 tis. (58,9 % podílu na celkové velikosti populace) by měl poklesnout na očekávaných 144,8 tis. (56,6 %) v roce 2050 a na 139,0 tis. (57,0 %) obyvatel v horizontu prognózy (2070). Souběžně s tímto vývojem bude obyvatelstvo věkové kategorie 20–64 let střídavě stárnout a mládnout, podle toho, jak jí budou procházet zmíněné současně nepravidelnosti věkové struktury.

Třetí složka v pořadí, obyvatelstvo v poproduktivním věku (65 a více let) po většinu období prognózy poroste. Počet obyvatel nad věkovou hranicí 65 let za období mezi konci roku 2025 a 2050 vzroste s vysokou pravděpodobností téměř o více než osm tisíc, z 60,7 tis. na 69,0 tis. osob a následně, v horizontu prognózy, poklesne na 66,8 tisíc osob, neboť od 2. poloviny 50. let budou dosahovat hranice 65 let málo početné generace narozených po roce 1990. Relativní zastoupení obyvatel v poproduktivním věku by se přitom mělo zvýšit ze současných 21,4 % na očekávaných 27,6 % ve druhé polovině 50. let a následně prakticky stagnovat těsně pod hranicí 27,5 %.

**Počet i podíl seniorů
neporoste trvale**

V důsledku uvedených změn ve velikosti a zastoupení jednotlivých věkových kategorií je stárnutí obyvatelstva města Ostravy neodvratné. Jeho průměrný věk v příštím čtvrtstoletí pravděpodobně vzroste z výchozích 44,0 na bezmála 48,0 let v roce 2070 (obr. 7).

**Demografické stárnutí
města je nevyhnutelné**

Obr. 7:
Očekávaný vývoj
průměrného věku
obyvatel, statutární
město Ostrava,
2024–2070 (k 31.12.),
střední varianta
prognózy

Komparace výchozí a očekávané detailní věkové struktury naznačuje, že vývoj podílu jednotlivých věkových kategorií a plynulý vývoj průměrného věku obyvatel v sobě skrývají některé poměrně složité změny uvnitř jednotlivých kategorií. Ty jsou poplatné jak dílčím nepravidelnostem výchozí věkové struktury, tak výrazné věkové selektivitě procesu migrace nebo úmrtnosti a nestabilitě procesu porodnosti. Pro rozhodovací proces jsou pak tyto vnitřní strukturální změny obvykle důležitější než změny početní velikosti či podílu na celkové populaci jednotlivých široce pojatých věkových kategorií.

**Změny uvnitř základních
věkových kategorií**

Například pro rozhodování o kapacitě předškolních zařízení spravovaných městem Ostravou je důležité, že v celém období mezi lety 2025 a 2050, respektive 2070 již nelze podle představ o nejpravděpodobnějším budoucím vývoji početního stavu a věkové struktury obyvatelstva očekávat růst počtu dětí ve věku 3–5 let nad výchozí hodnotu. Naopak, příštích pět let bude s velmi vysokou pravděpodobností ve znamení dynamického poklesu jejich počtu. Ten by po stagnaci ve 30. letech měl po roce 2040 již o poznání mírnějšími tempy pokračovat. Do konce roku 2031 by počet dětí ve věku docházky do předškolních zařízení měl klesnout o bezmála 27 % stavu z konce roku 2024, z 8,4 tisíc na 6,1 tisíc. Přitom k rozhodujícímu poklesu, o téměř jednu čtvrtinu by mělo dojít v průběhu prvních čtyř let, do konce roku 2028. V roce 2050 by podle výsledků prognózy mělo být v této věkové kategorii přibližně stejně dětí jako na začátku 30. let, a v roce 2070 ještě o zhruba 0,5 tisíce dětí méně. Vzhledem k relativně nízké úrovni spolehlivosti prognostických odhadů plodnosti je však nutné brát odhady vztahující se k tak vzdáleným

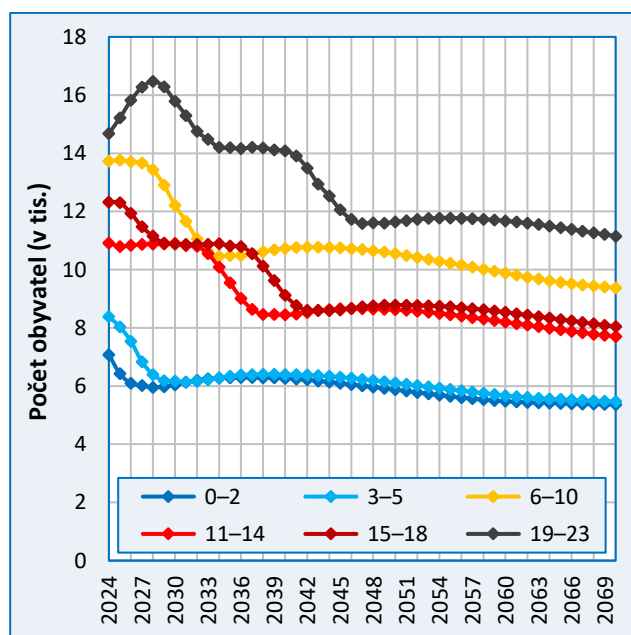
**Poptávka po místech
ve školkách se výrazně
sníží**

horizontům s odpovídající rezervou. Nezpochybnitelní však je, že za podmínek podobným těm současným se v nejbližších letech výrazně sníží poptávka po místech v předškolních zařízeních, a to i bez ohledu na přísnější posuzování odkladů nástupu dětí do prvních tříd základních škol. Částečně analogicky s očekávaným vývojem počtu dětí v předškolním věku se bude následně měnit počet dětí v dalších věkových kategoriích.

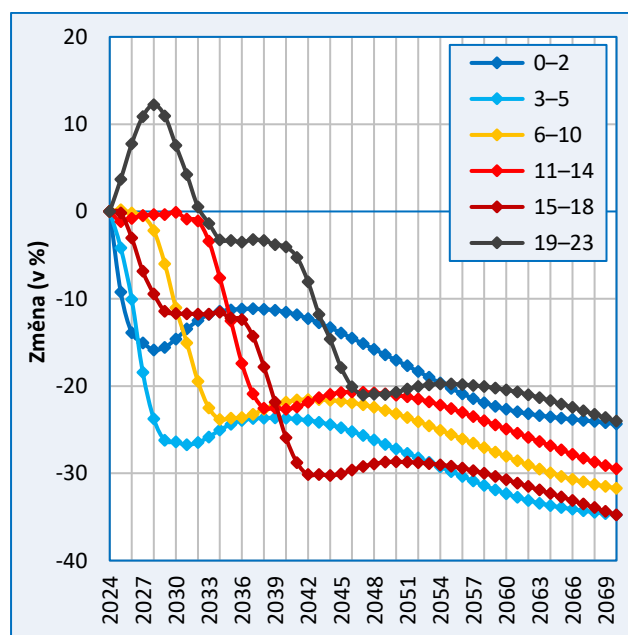
Ve skupině 6–10 let, která v rozhodující míře určuje velikost kontingentu dětí na prvním stupni základních škol by měl být vývoj velmi podobný, pouze pokles nastoupí o tři roky později. V první fázi, mezi lety 2027 a 2034 by se jejich počet měl snížit oproti výchozímu stavu ke konci roku 2024, tedy z 13,7 tisíce dětí na zhruba 10,5 tisíce v závěru roku 2034, tedy bezmála o celou čtvrtinu. Vývoj v období mezi polovinou 30. let a polovinou 50. let by měl být ve znamení stagnace, neboť relativní odchylka od stavu z konce roku 2034 by neměla na obě strany přesáhnout tři procentní body. Následný vývoj by měl být ve znamení dalšího poklesu, a to bezmála o dalších tisíc dětí během poslední třetiny období prognózy.

**Základních školy se
v dohledné době dočkají
nižší naplněnosti**

Počtu dětí ve věku docházky na druhý stupeň základní školy (11–14 dokončených let věku) se propad porodnosti z let 2022 až 2024 a jeho předpokládané pokračování dotkne až po roce 2032. Do té doby relativní odchylka od výchozího počtu výrazněji nepřesáhne jeden procentní bod. Následně však během šesti let klesne o téměř 23 procent, což v absolutním vyjádření znamená pokles z bezmála 11 tisíc na méně než 8,5 tisíce dětí. Po zhruba dvou desítkách let stagnace se v poslední dekádě by se počet dětí ve věku docházky na druhý stupeň základní školy měl poklesnout pod osm tisíc. Popsaný vývoj ve všech uvedených dílčích věkových kategoriích je zachycen v grafech na obrázcích 8a a 8b.

Obr. 8a: Očekávaný vývoj počtu dětí a mládeže podle vybraných věkových skupin, statutární město Ostrava, 2024–2070 (k 31.12.), střední varianta prognózy, absolutně

Obr. 8b: Očekávaný vývoj počtu dětí a mládeže podle vybraných věkových skupin, statutární město Ostrava, 2024–2070 (k 31.12.), střední varianta prognózy, relativně

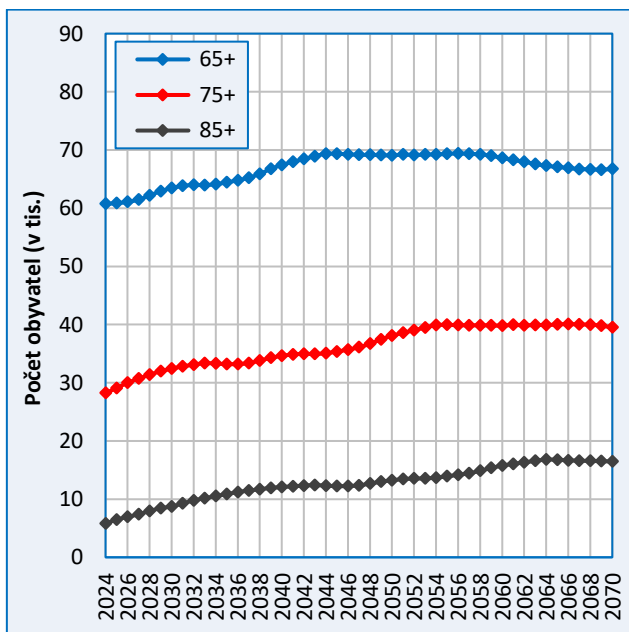
Vývoj celkového počtu dětí ve věku školní docházky bude srovnatelný s vývojem jeho obou složek. Pouze dynamika hlavní fáze poklesu bude menší vzhledem k jeho rozložení do delšího časového úseku a také v důsledku časového posunu dílčích poklesů. K hlavnímu poklesu totiž s největší pravděpodobností dojde mezi lety 2028 až 2038, kdy by podle našich očekávání měl počet dětí, obyvatel města Ostravy ve věku povinné školní docházky klesnout z 24,5 tisíce na 19,1 tisíc, tedy zhruba o 22 %. Druhá, podstatně méně dynamická fáze poklesu by se měla odehrát po roce 2050 a do roku 2070 by měla mít za následek pokles početního stavu této kategorie o další dva tisíce na zhruba 17 tisíc dětí. Pokud se však podaří zásadním způsobem změnit sídelní atraktivitu města

Ostravy a spolu s ní i migrační bilanci města nebo naopak obojí zůstane na úrovni prvních dvou desetiletí 21. století, může nastíněný vývoj doznat podstatných změn v odpovídajícím směru.

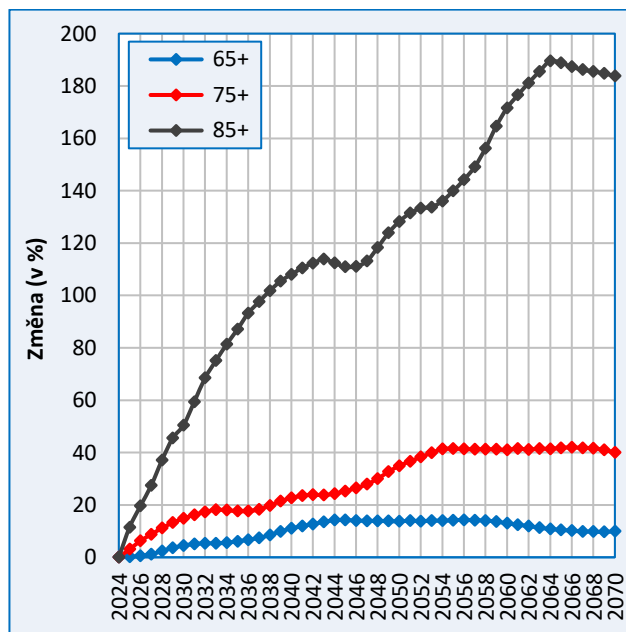
S ohledem na již poměrně vysoký podíl starších obyvatel budou strukturální změny v rámci věkové kategorie seniorů nebo také obyvatel v poproduktivním věku v relativním vyjádření přibližně stejného rozsahu jako u kategorie dětí a mládeže. V perspektivě dané horizontem prognózy se budou pohybovat v řádu nižších desítek procent. Výjimka se týká pouze dílčí kategorie nejstarších osob, tedy osob ve věku 85 a více let, u které očekáváme reálně změny řádově vyšší, v rozmezí sto až dvě stě procent v porovnání s výchozím stavem z konce roku 2024.

Nejrychleji poroste počet seniorů a mezi nimi pak zejména počet těch nejstarších

Celkový počet seniorů by měl podle výsledků střední varianty prognózy růst ještě dvacet let a ke konci roku 2044 by měl dosáhnout maxima 69,4 tisíc osob, což představuje ve srovnání s výchozím stavem 60,7 tisíc osob hodnotu o 14,2 % vyšší. Dalších 15 let by pak měl počet seniorů zůstat přibližně stejný a teprve v samém závěru 50. let začít opět klesat do konce 60. let poklesnout o necelé dva tisíce osob. Ve výsledku by tak počet seniorů, obyvatel města Ostravy měl být zhruba o 10 % vyšší v závěru období prognózy než na jeho počátku. Počet obyvatel ve věku 75 a více let, tedy kategorie, která je v současnosti již značně závislá na veřejných zdravotních a sociálních službách, by měl s největší pravděpodobností vzrůst v příštích 30 letech z výchozích 28,2 tisíc na zhruba 40 tisíc osob, tedy o více než 40 %, a na této úrovni se na zbytek období prognózy ustálit (obrázky 9a a 9b).

Obr. 9a: Očekávaný vývoj počtu seniorů podle vybraných věkových skupin, statutární město Ostrava, 2024–2070 (k 31.12.), střední varianta prognózy, absolutně

Obr. 9b: Očekávaný vývoj počtu seniorů podle vybraných věkových skupin, statutární město Ostrava, 2024–2070 (k 31.12.), střední varianta prognózy, relativně

S ohledem na aktuálně relativně nízký počet obyvatel města Ostravy ve věku 85 a více let, počty narozených počínaje rokem 1940 významně vyšší než v předcházejících zhruba deseti letech a v neposlední řadě s ohledem na prodlužování lidského života, poroste počet nejstarších osob velmi dynamicky od samého počátku prognózy. Početné ročníky narozených ve 40. a 50. letech minulého století zajistí v příštích méně než patnácti letech zdvojnásobení jejich počtu a po krátké stagnaci v důsledku početně slabších generací narozených na přelomu 50. a 60. let opět poroste. Absolutního vrcholu by měl počet nejstarších obyvatel města dosáhnout kolem poloviny 60. let, kdy přes hranici 85 let začnou přecházet méně početné generace narozených v 80. letech, a zároveň bude pokračovat intenzivní vymírání starších, početnějších generací. Konkrétně lze se značnou mírou jistoty očekávat, že jejich počet vzroste z výchozích 5,8 tisíc

za čtrnáct let na dvojnásobek a vrcholu dosáhne pravděpodobně kolem roku 2064, kdy by nejstarších obyvatel mělo být zhruba 16,8 tisíc. Popsaný vývoj je přitom relativně snadno prognózovatelným, neboť rozhodující většina těchto lidí dnes již na území města žije a je jim 40 a více let, což znamená, že se již nacházejí ve věku relativně nízké migrační aktivity. Na jejich budoucí počty tak bude mít vliv téměř výhradně úmrtnost, jejíž prognóza je obvykle velmi spolehlivá.

Budou to právě změny v horní třetině věkové pyramidy, které si na lokální úrovni vyžádají do budoucna největší pozornost z titulu odpovědnosti místních samospráv za zajištění základních sociálních služeb. Role samospráv však bude důležitější a nároky na ní větší, než by odpovídalo pouhému nominálnímu růstu počtu nebo podílu seniorů a jejich demografickému stárnutí. Do vyššího seniorského věku, kdy se lidé postupně stávají z hlediska péče společnosti potřebnými, se totiž budou posouvat nové generace, v nichž podíl členů jednočlenných domácností bez širšího rodinného zázemí poroste. Jsou to generace, které byly a dodnes jsou vystaveny vysoké intenzitě rozvodovosti nebo rozpadu partnerských svazků, mají menší počet dětí a tyto děti často žijí od rodičů odděleně a dělí je podstatně větší geografické vzdálenosti. Jednotkové náklady na pomoc společnosti jako celku i jednotlivých komunit budou u takových seniorů logicky vyšší, než s jakými se setkáváme u současných generací osob dříve narozených.

ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY

Město Ostrava představuje z hlediska populačního vývoje výjimku mezi velkými českými městy. Pokles počtu obyvatel se jich totiž na rozdíl od Ostravy obvykle netýká a v budoucnu patrně ani týkat nebude. Ta úbytkem svého obyvatelstva obrazně splácí jistou daň z rozvoje města od počátků industrializace do konce 80. let minulého století. Tento úbytek je daní z minulé a stále částečně přetrvávající ekonomické a zejména produkční specializace a nevhodné lokalizace některých průmyslových kapacit, které podle současných kritérií významně snižují nejen rezidenční atraktivitu města. Vlivem globální konkurence, odklonu od fosilních paliv a primární metalurgické produkce v Evropské unii zároveň došlo k útlumu těžby uhlí a některých výrob, což činí město na jedné straně méně atraktivní také z hlediska pracovních příležitostí, na druhé straně však potenciálně přitažlivější či spíše akceptovatelnější z ekologického hlediska. To však zatím nevede k migračnímu přílivu obyvatel, nepočítáme-li v to ukrajinské válečné běžence s dočasnou ochranou, kteří byli v roce 2023 zahrnuti mezi obyvatele České republiky. Na vině jsou pravděpodobně přetrvávající stereotypy řadící město Ostravu stále mezi sídla v Česku environmentálně nejméně přitažlivá, a to přesto, že místní samospráva i státní správa za poslední tři desetiletí dosáhla značného pokroku v rozvoji města a revitalizace jeho dřívějším rozvojem poškozených nebo zanedbaných částí.

Pokud má město dále získávat na své rezidenční atraktivitě a dotáhnout se na většinu velkých měst v zemi, mělo by využít výhod a příležitostí, které má a které se budou dále rozvíjet. Jedná se nejen o její polohu na významné evropské rozvojové ose Varšava–Vídeň, která se vyznačuje značným potenciálem, ale i rozsáhlými rozvojovými plochami pro další bytovou i komerční výstavbu, dynamicky se rozvíjejícím kulturním životem i posilující se rolí regionálního centra vysokoškolského vzdělávání a výzkumu. Právě v návaznosti na poslední uvedenou oblast vzdělávání a výzkumu lze vidět jednu z oblastí, na kterou by se měla soustředit pozornost místní samosprávy, pokud se nebude chtít smířit s dalším, prakticky trvalým úbytkem obyvatelstva a jeho zrychleným demografickým stárnutím.

Zvýšit počet obyvatel přirozenou měnou je za současných i očekávaných podmínek naprosto nereálným cílem. Již dnes nám pro jeho dosažení chybějí potenciální matky a bude jich čím dál méně nejen v Ostravě. Zvýšit plodnost ostravských žen na úroveň, která by zamezila úbytku obyvatel přirozenou měnou by znamenalo ji zvýšit o více než 40 % v porovnání s očekáváním, což by znamenalo zhruba o 0,5 dítěte na jednu ženu, což je hodnota za současných podmínek nedosažitelná, natož dlouhodobě udržitelná akceptovatelnými opatřeními populační politiky. Zároveň nelze příliš urychlit další pozitivní vývoj úmrtnosti v pozitivním směru. Počet zemřelých v nadcházejících letech bude dán především celkovými počty seniorů a jejich vnitřní věkovou strukturou, což jsou parametry, které jsou dány na několik desetiletí do perspektivy. Proto jediným řešením může být migrace.

Změna migrační bilance se neobejde bez daleko intenzivnější a zároveň cílené nové bytové výstavby, již uvedené intenzivní recyklace stávajícího bydlení a využití v současnosti neobydlených bytů. Postupný přechod na migrační saldo, které by zajistilo v příštích zhruba pěti desetiletích návrat k populační velikosti města z přelomu 80. a 90. let, tedy přiblížení se vysoké variantě prognózy, by podle našich odhadů vyžadovalo uvést do oběhu každý rok jeden a postupně až dva tisíce nových bytů, tedy tří až čtyřnásobek předpokládaného objemu nové bytové výstavby, počítáme-li, že jeden nový byt znamená zisk jednoho obyvatele přistěhováním. Zbývajících tisíc až patnáct set potřebných bytů odpovídá zhruba ročnímu počtu uvolněných bytů v důsledku úmrtí starších obyvatel. Ročně totiž v Ostravě umírá přibližně tři tisíce obyvatel ve věku 65 a více let, přičemž v této věkové kategorii žije asi 40 % obyvatel

v jednočlenných bytových domácnostech, tedy jejich úmrtím se byt *de facto* uvolňuje. V záloze pak zůstává ještě uvedených více než 11 tisíc bytů, které byly při sčítání 2021 vedeny jako neobydlené, nebo alespoň jejich část. Samozřejmě, že nové, a hlavně pak uvolněné byty se vyznačují rozmanitou vlastnickou strukturou. Proto bytová politika města musí být náležitě diverzifikovaná, robustní, trvalá a zároveň v maximální možné míře cílená na obě složky migrace, redukci vystěhovávání se obyvatel a stimulaci imigrace.

V uvedené souvislosti se jako nejnadějnější jeví získat pro život v Ostravě mladé lidi, místní, z širšího regionu nebo jiných částí země, kteří zde studují, město znají a vytvořili si k němu přinejmenším zárodek pozitivního vztahu. Tyto mladé lidi by se místní samospráva měla snažit získat a udržet v hranicích města tím, že jim nabídne startovací bydlení a odpovídající pracovní příležitosti. Dále by se měla snažit stejnými pobídkami přilákat mladé obyvatele Ostravy studující jinde, a nakonec zaměřit pozornost i na ostatní potenciální migranty, zejména ty z regionu, neboť migrace je ve své přirozenosti sukcesivní proces, což znamená, že lidé ze sídel nižšího řádu mají tendenci se stěhovat především do blízkých sídel vyššího řádu. Pobídky by přitom měl zůstat stejné, neboť čím dál větší podíl mladých lidí se potýká s problémy dosažitelného bydlení a stabilního zaměstnání. Takový přístup má v současnosti daleko největší šance nejen na stabilizaci nebo dokonce zvýšení počtu obyvatel, ale také na zvýšení lidského kapitálu obyvatel Ostravy. A to je to, o co tu jde nebo mělo jít především – nikoli o kvantitu nebo nominální kvalitu, např. věkovou strukturu obyvatel, ale především o kvalitu obyvatel ve smyslu lidského kapitálu.

Také proto tu jsou demografické prognózy. Aby reakce vedení města na budoucí demografické změny mohla být adekvátní, včasná a efektivní, je nezbytné mít dostatečně spolehlivou představu o nanejvýš pravděpodobném budoucím populačním vývoji. Právě takovou představu se snaží poskytnout předkládaná prognóza.

Při práci s výsledky jakékoliv prognózy je však potřeba mít neustále na paměti, že prognostické závěry jsou specifickým druhem kvalifikovaných odhadů. Jako takové mají pravděpodobnostní charakter a jsou tedy zatíženy větší či menší mírou neurčitosti. S vědomím této skutečnosti musí být také interpretovány. Pro usnadnění interpretace hlavní, tj. střední varianty jsou v tabulkové části této prognostické studie publikovány výsledky obou krajních variant budoucího vývoje v identické struktuře jako střední varianta.

Při interpretaci výsledků prognóz je současně nezbytné si pamatovat, že spolehlivost výsledků výrazně klesá se vzdalujícím se časovým horizontem. Tuto skutečnost zřetelně ilustruje rozevírání se variant směrem do budoucnosti. Proto, a také s ohledem na relativně malou početní velikost prognózované populace i konkrétní informační podmínky, v nichž prognózování probíhalo, doporučujeme považovat prognostické odhady v horizontu vzdálenějším než 10 let v případě dětí a mládeže za orientační. U seniorů je tato hranice podstatně vzdálenější, někde ve vzdálenosti zhruba 30–35 let, případně u těch nejstarších ve vzdálenosti 40–45 let od prahu prognózy.

Prognózy obecně jsou navíc odhadem nanejvýš pravděpodobného vývoje právě a pouze v době svého vzniku, a nemohou být v žádném okamžiku své platnosti spolehlivější než statistická data a poznatky, z nichž samy vycházejí. Také proto musí být populační a na ně navazující prognózy podle základních pravidel prognostiky a obecně přijatých mezinárodních doporučení pravidelně aktualizovány, aby si uchovaly svou původní užitnou hodnotu, přičemž doba uplynulá mezi dvěma sousedními prognózami by neměla být delší než pět let a při zásadních změnách reprodukce, které mají naději na dlouhodobější trvání, pak i podle potřeby kratší.